

BUDGET 2021 - PDI

PDI:s vision

PDI:s vision är att rädda vår underbara kommun, Vilhelmina, från den ekonomiska undergång som den över tid har så sakta varit på väg mot, men vars hastighet på senare tid eskalerat allt jämt. Vi tror inte på att vi kan spara oss ut ur den situation som kommunen nu befinner sig i, det skulle endast påskynda vår egen självavveckling. Eller sett från ett annat perspektiv, det är inte våra kostnader som är för stora, det är våra intäkter som är för låga.

Övergripande budgetmål

Vår kommuns ekonomi lider i grunden av ett strukturfel - underfinansiering – där beräkningsmodellerna bygger på centralism. Glesbygdskommuner kan aldrig få riktiga "stordriftsfördelar" utan vi kommer alltid att ha "för stor kostym".

Kärnverksamheter står i vårt fokus - vård, skola omsorg före annat.

Vi håller fast vid beslut som fattats vid kommunfullmäktige vad det gäller en ramsänkning på kommunstyrelsen om 3 miljoner kronor år 2021.

PDI vill särskilja politikens roll med förvaltningarnas, nationell lagstiftning styr - INTE kommunal ekonomi.

Bakgrund

Underfinansiering i det kommunala kostnadsutjämningsystemet

PDI anser att Vilhelminas absolut största ekonomiska problem är den underfinansiering den lider via det inbyggda skevhet som finns i det kommunal kostnadsutjämningsystemet.

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet är statens verktyg för att ge kommunerna likvärdiga ekonomiska förutsättningar att bedriva kommunal verksamhet. Kommuner med stor yta, få invånare och större befolkningsminskningar (känns bekant?) hade fått betydande tillskott från kostnadsutjämningsystemet om systemet skulle korrigerats för att uppnå sitt syfte. Men istället för detta lider vår kommun nu en underfinansiering av detta system.

Med riksrevisionens granskningsrapport (RiR 2019:29) som grund lät vi förvaltningen räkna fram vad 2019 underfinansiering landar på, något som resulterade i ett värde på inte mindre än 30 800 000 kr. Betänk då att detta är en underfinansiering som fått pågå över tid, år efter år.

PDI finner det högst anmärkningsvärt att man från övrigt lokalpolitiskt håll tyst accepterar detta systemfel, trots att det är en av huvudorsakerna till den kommunala kris vi upplever. Särskilt anmärkningsvärt är det med tanke på att den majoriteten som nu styr kommunen har direkta kanaler till de som styr landet. Slutsatsen måste bli att man endera inte förstår stundens allvar, eller att man aktivt väljer att tyst låta likvideringen ske.

PDI kommer inte att stå tysta bredvid och acceptera kvävningens död.

Prislappssystemet

PDI anser övergripande att underlaget för budgetarbetet är otillräckligt. För det första bör det finnas en budgetremiss där alla kostnader 2021 framgår för de olika delverksamheterna inom de olika nämnderna samt även en plan för 2022–2024. Även uppgifter om intäkter, pensionskostnader och historik mm.

I den tekniska ram som presenterats för Vilhelmina kommuns budget 2021 (dokument *Budgetdag 2021* från 20/4) får de beslutande varken veta vad som ingår i ramen eller hur denna tekniska ram fördelar sig över nämnderna. De beslutande får enbart veta vad som *inte* ingår, det som politiken måste prioritera. Ett bakvänt sätt att arbeta. Eller grundat i att vissa vet och andra ska hållas ovetande. Till denna tekniska ram är det tänkt att läggas prioriteringar varom partierna nu har möjlighet att yttra sig om. Men dessa prioriteringar blir meningslösa då beslutsfattare inte ser vad som faktiskt ingår i de tekniska ramarna.

Det framgår att vissa saker är "prioriteringar som är utöver de tekniska ramarna", att "prioriteringar som görs ett år påverkar inte nästa år ram". De ligger liksom utanför ramen/verksamheten med en osäker framtida tillvaro, det måste tolkas att "prioriteringarna" egentligen avser åtgärder som inte är permanenta; varande på det viset reser PDI synnerligen frågetecken om att fjällskolorna och de mindre by-/fjällförskolorna nu måste "politiskt prioriteras" *varje år*. Detta ger i grunden en strukturell otrygghet och blir en strukturell diskriminering som kan komma att få förödande följder för bygdeutvecklingen. Den diskurs som etableras nu är inte uppbygglig. Och bör givetvis ändras: dessa enheter ska in i "teknisk ram".

Enligt dokumentet *Budgetförutsättningar 2021* från februari 2020 framgår att prioriteringsunderlagen ska beskriva vad verksamheterna vill att politikerna ska prioritera utöver den tekniska ramen. Men hur ska politiken kunna göra det när det inte deklarerats vad som ingår i den tekniska ramen, eller är det enbart siffror som kan fördelas precis hur som helst? Då har man enligt PDI släppt rodret rejält. Tillitsbaserad styrning måste ske från båda håll. Om politiken inte vet vad som ingår i verksamheten hur ska de då veta vad som behöver prioriteras? Detta har på sätt och vis varit ett problem länge, politiken har aldrig vetat exakt vad pengarna går till därav uppstår situationer som att vissa verksamheter kan sluka pengar medan andra sätts på sparlåga medan politiken inte kan säga vart pengarna gått, som nu senast efter verksamhetsutökningen efter flyktningvågen. Ska vi fortsätta vara fågelholkar varur det bara kommer noll som svar på allmänhetens frågor, eller ska vi veta vad verksamheterna gör och vad det kostar – och då menas också *var*, rent geografiskt, det kostar eller satsas också.

En viktig fråga första gången kommunen använder en ny metod (prislappsmodellen) är att kommunen samtidigt gör en skugg-/dubbelbudget enligt gammal modell. För att kunna jämföra. Nu verkar det gå på gungfly utan grundmaterial. Nu finns enbart prioriteringar prissatta. Vad kostar exempelvis grundskole-, förskole och fritidshemsverksamheten på tätorten? Den verkar ju ligga inom den tekniska ramen? Inser avsändarna av dessa underlag hur diskriminerande detta synsätt är, att vissa geografiska områdens service benämns som "politiska prioriteringar" som det också över tid kommer att bli mindre pengar avsatt för, eftersom tätortens service ingår i en för utomstående otillgänglig men självklar kostnads massa?

Vidare anser PDI att Vilhelmina kommuns nuvarande tillämpning av den s.k. prislappsmodellen är djupt diskriminerande då vissa lagstadgade verksamheter inte ens finns med i de tekniska ramarna, medan kommunstyrelsen – som ruvar på en frivillig verksamhet om ca 20 mkr – inte behöver "prioritera" vad som kan betraktas som hobbyverksamhet. Därtill: "prioriteringar" som dessutom väljs bort *kan inte* gälla lagpliktig verksamhet, som t. ex. modersmålsundervisning och särskilda undervisningsgrupper, det är olagliga beslut.

Förvaltningskopplade synpunkter.

Utbildningsnämnden

När en nämnd har den inställningen att behålla fjällskolorna/små enheter som "en satsning" man vill göra utöver teknisk ram uppstår frågan: varför skriver de inte till riksnivån och ber om pengar för att hantera den? Fjällskolorna ingår alltså inte i den tekniska ramen. Varför finns inte tätortsskolorna med i de underlag som ni fått? Det vore intressant att veta alla de uppgifter som ingår i den tekniska ramen och *varför* vissa andra inte gör det. Att modulerna på Volgsjö inte ingår i teknisk ram syns ju mer rimligt. Men planerar man verkligen att behålla dem i tre år? Skulle inte utbyggnad/renovering ske? Och att bibehållandet delvis motiveras av att man lagt ned byskolorna – då ser vi svart på vitt att det var för att kunna behålla modulerna på Volgsjö som byskolorna skulle läggas ner, men att finansieringen haltar rejält ändå.

Rektor styr skolans inre organisation och är den som ska "fördela resurserna inom enheten". Det är rektor som tar beslut om särskilt stöd till elever och formerna för det samt om övergripande organisation av det pedagogiska arbetet. Det innebär att vår uppgift som politiker stannar vid att ta beslut om budgetramar och övergripande organisationsförändringar. Men eftersom den nya majoriteten gett besparingsförslag som ligger på enhetsnivå och under rektors ansvar, vill vi kommentera några av dem.

Enligt skollagen ska:

"Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling" Om det finns särskilda skäl kan särskilt stöd behövas enskilt eller i särskild undervisningsgrupp. Det är med andra ord elevens behov som styr formen för stödet, inte kommunfullmäktige.

Enligt skollagen måste nationell modersmålsundervisning erbjudas om det finns en (1) elev som vill läsa och lämplig lärare. För övriga språkgrupper gäller att om fem elever vill läsa ett språk och det finns lämpligt lärare ska det erbjudas. Nyanlända elever har rätt till förstärkt studiehandledning på sitt modersmål om det tagits emot i högstadiet. Överhuvudtaget ska stöd ske om det inte är uppenbart att det inte behövs. Det är elevens behov som även här ska styra såväl omfattning och tidsperiod för stödet. Förutsättning att nå mål åk 9 ökar...

Trygghet och studiero lyfts i ett eget kapitel i skollagen och omfattar såväl arbetsmiljö som åtgärder. Det är ett ansvarsområde som kräver sin del av resurserna. Nedskärningar av lärartäthet ökar behovet av trygghetsvärdar och mentorer.

Elever ska erbjudas plats i fritidshem så fort de behöver det, oavsett om eleverna går i kommunal eller fristående skola. Så vitt vi känner till finns ingen utredning av i hur stor omfattning eleverna från Malgovik och Nästansjö skolområden behöver plats i fritidshem. Med utgångspunkt från antal elever som nu har fritidsplats beräknar vi att ett 40-tal elever behöver fritidsplats. Det innebär givetvis merkostnader för utbildningsnämnden. Avslutningsvis så måste det nämnas tidsperspektivet och vad det gör med processen. Det extremt forcerad tempot som beredningar genomförts och underlag tagits fram i denna process gör att resultatet blir

bristfälligt. Risk och konsekvensanalyser blir undermåliga eller saknas helt och beräkningar blir i bästa fall korrekta.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har genomfört en hel del arbete inom sitt område för att bidra till att minska på kostnaderna. Det finns dock kvar stor potential för ytterligare besparingar, om viljan därom fanns. Tyvärr kan man kanske säga att det kvarvarande är till stor del "heliga kor" som exempel folkets hus och/eller fritidsanläggningar, vars existens nu ställs mot besparingar på lagstadgade områden inom utbildningsnämnden och/eller socialnämnden.

Tämligen anmärkningsvärt är att man från majoritetens sida väljer att gå emot fattat fullmäktigebeslut att sänka kommunstyrelsens kostnader med 3 000 000 kr för att därigenom avlasta utbildningsnämnden. Ett beslut man alltså själv fattat inom ramen för fullmäktige. Något som troligen beror på ovan nämnda "heliga kor".

En kraftig besparing på kommunstyrelsens icke lagstadgade verksamhet skulle kunna vara en pusselbit i att rädda kommunekonomin till balans i kanske ett eller två år, dock skulle det innebära en hel del negativa effekter och endast hjälpa temporärt tills kommunens löpande underfinansiering hinner ikapp och vi åter står vid randens kant, en kroppsdel fattigare.

Socialnämnden

De prioriteringar som finns angivna under socialnämndens ansvarsområde är på det stora hela inte relevanta som underlag för politiska prioriteringar. Ett exempel är kostnader för placeringar av barn och unga 8,8 miljoner. Dessa placeringar är i princip omöjliga att avsluta utifrån ekonomiska ställningstaganden i en budgetprocess. Lagstiftningen på området är hårt reglerad och denna del borde finnas med i nämndens tekniska ram. Detsamma gäller överstigande kostnader inom SFB och Lss med 4,2 miljoner. Dessa sammantaget 12,8 miljoner är utan tvekan mycket svåra eller rent ut sagt omöjliga att bortprioritera i en budgetprocess.

Även de ökande kostnaderna inom hemtjänsten på 7,9 miljoner är i grunden styrda av ökade behov hos medborgarna och som därför ska betraktas som ren verkställighet om ett utrett behov av hemtjänst finns. Lagen ger rätt till hemtjänst om behovet av vårdinsatser finns. Sammantaget är de prioriteringar som är upptagna under socialnämnden till stor del verksamhet som inte borde ligga som grund för politisk prioritering.

Miljö och byggnadsnämnden

Miljö och byggnadsnämnden fick i samband med budgeten 2020 sin ram sänkt med 500 000kr av majoriteten. Något som fick stora konsekvenser för miljö och byggnadsnämndens verksamhet i och med deras tämligen lilla budget och till stora delar lagstadgade verksamhet. Det som majoriteten föreslår i och med sitt budgetförslag 2021 är att miljö och byggnadsnämnden skall öka sin "bruttoram" för att återta dessa 500 000 kr.

I praktiken innebär detta att miljö och byggnadsnämnden ska tjäna in dessa medel själva, vilket man kommer att behöva göra genom att höja taxor och avgifter. Här riskerar man återigen att hamna i en orealistisk kalkyl där priset blir för högt och den förväntade intäkten resulterar istället i ett underskott. Till det får man lägga den samhällseffekten som det får på exempelvis bygglov.

Slutsatser och kommentarer gällande PDIs budgetförslag 2021

Kommunen befinner sig i ett skruvstäd utifrån sin ekonomiska situation. Försöker man uppnå en budget i balans kommer man att spara sig till döds. Gör man inte det så kommer man att lida underskott år efter år. Man måste ändra på själva grundförutsättningarna för att ekvationen skall fungera och kommunen slipper självavveckla sig. Man måste åtgärda sin underfinansiering.

PDI stod inför två val i sitt budgetarbete.

Endera kunde vi välja en budgetlösning i linje med majoritetens, och använda de pusselbitar i form av prioriteringar eller strykningar därav, som tagits fram. Problemet här är att resultatet skulle bli inte bara orealistiskt, utan även olagligt, på samma vis som majoritetens förslag är. Orealistiskt då budgeten ger besparingar på områden som är lagstadgade, och som verksamheten senare kommer att tvingas genomföra, vilket i slutändan kommer att rendera underskott.

Olaglig då den pekar på besparingar på områden som just är lagstadgade och om dom genomförs skulle bryta mot lag.

Alternativet som PDI valde var dock ett annat.

PDI valde att en laglig budget som dock fortsatt är orealistisk. Vi valde att i vårt budgetförslag utgå ifrån att den underfinansiering av kommunen som föreligger från statligt håll i och med det kommunala kostnadsutjämningsystemet korrigerades till nästan noll, 800 000.- .

Resultatet blev häpnadsväckande i sin tydlighet. Ytters få strykningar på socialnämnden och utbildningsnämnden och bibehållen laglighet.

Underfinansieringen måste bekämpas, vår överlevnad hänger på detta.

Prioriteringar budget 2021 PDI

Ramjustering med anledning av bedömd korrigerig av föreliggande underfinansiering för Vilhelminas kommuns del från det kommunala kostnadsutjämningsystemet enligt följande.

UBN ramjustering om +27 000 tkr

SOC ramjustering om +3 000 tkr

Prioriteringar MBN

Ramjustering (återställd nettoram) 500 tkr

Prioriteringar KS

Lystkom – växeltjänster mm 500 tkr

Bibehållen gatubelysning 716 tkr

Ringbilen 248 tkr

Beredskap IT 50 tkr

Stöd till skoterklubbar för skoterleder 250 tkr

~~Extra anslag Emma Ricklunds stiftelse 147 tkr~~

Ramjustering om 3 000tkr år2021 (sänkning i enlighet med KFMbeslut 200302)

~~Avtal med Vilhelmina folkets hus 2 500 tkr~~

Överföring av kyrkstaden och tingshuset till ViBo 1/2 500 tkr

(Per beslut kommunstyrelsen 200331)

Ytterligare ramjustering om 637 tkr år2021.

~~Hundlatrinter, gatustädning samt bek.björnlöka 137 tkr~~

Överföring av kyrkstaden och tingshuset till ViBo 2/2 500 tkr

(Per beslut kommunstyrelsen 200331)

Prioriteringar SOC

Högre bemanning inom hemtjänsten	7 900 tkr
Högre bemanning inom hemsjukvården	750 tkr
Överstigande kostnader inom SFB och LSS	4 200 tkr
Högre bemanning Tallbacka äldreboende	2 600 tkr
IFO – placering barn och unga	8 800 tkr
Behörig personal med rätt kompetens	972 tkr
~~Heltidsresan~~	~~10 000 tkr~~

Prioritering UBN

Små grundskoleenheter	12 800 tkr
Små förskoleenheter	7 500 tkr
Hyra av moduler Volgsjö skola	1 240 tkr
Bruttokostnad lokaler per barn i förskolan	965 tkr
Trygghetsteam, mentorer och RUT	7 700 tkr
Särskilda undervisningsgrupper	4 910 tkr
Samisk förvaltningskommun	600 tkr
Programfördelning jämfört med riket	6 300 tkr
Andelen elever med annat modersmål	3 535 tkr
Elevhem	300 tkr
Introduktionsprogram	4 700 tkr
Fritidshem och bussväntan	1 500 tkr
Mellanmål och Elevfik	300 tkr

Investeringar

Investeringar KS

VA-inväxling Kittelfjäll	3 500 tkr
VA Västerut Klimpfjäll	2 000 tkr
Slamhantering ARV	500 tkr
Sopbil modell vanlig	3 500 tkr
Sopbil modell separering	4 500 tkr
Sopkärl	2 000 tkr
Anpassning fastigheter insamling matrester	500 tkr
Handelsområde Kittelfjäll	1 500 tkr
Energibesparing fastigheter	500 tkr
Folkets Hus andelar	367 tkr
Ärendehanteringssystem	250 tkr
Utrustning räddningstjänst	175 tkr
Utrustning kostverksamhet	200 tkr
Nya M3	16 000tkr

Investeringar SOC

GPS-larm hemtjänsten	225 tkr
Inventarier socialnämnd	1 000 tkr
Reinvesteringar SN	1 500 tkr

Investeringar UBN

Utemiljö förskolor	1 105 tkr
Vindskydd förskolor	200 tkr
Inventarier förskolor	50 tkr
Projektering utbyggnad Volgsjö skola	3 000 tkr
Utrustning gymnasieskolan	1 450 tkr
Timmerbil med kran och släp	1 200 tkr
Reinvesteringar UBN	1 500 tkr